

ONDERHOUDSCHECKS

PRAKTISCHE ADVIEZEN

KLEIN HERSTEL

INSPECTIERAPPORT 2023

**Toren
Stinsenwei 16 te Harich**

Objectgegevens

Object: Toren
Stinsenwei 16 te Harich
Gemeente: DE FRYSKE MARREN
Objectnummer: 0982.104044
Monumentnummer: 15924

Inspectieplan

Abonnee/Contactpersoon: St. tot Behoud van Rijksmonumenten (06) 53 47 02 11
De heer J. Belksma jellebelksma@me.com; voorzitter@stichtingbrm.nl

Bereikbaarheid en toegankelijkheid

Het interieur is toegankelijk voor inspecties. Het exterieur is redelijk bereikbaar voor inspecties en matig bereikbaar voor reparaties.

Inspectiegegevens

Inspectie uitgevoerd door: P.D. van Vliet
Datum inspectie: 16 mei 2023

Inleiding

Dit Inspectierapport is tot stand gekomen volgens de uniforme en onafhankelijke Inspectiemethode van de gezamenlijke provinciale Monumentenwachten. Het is bedoeld als leidraad voor het plegen van stelselmatig en periodiek onderhoud ter voorkoming van verval.

Deze inspectie heeft betrekking op de staat van onderhoud en de gebreken aan die delen van het object, die zichtbaar en op redelijke wijze veilig bereikbaar zijn. Niet-zichtbare delen c.q. verborgen gebreken zijn niet gecontroleerd. Er is geen diepgaand bouwkundig onderzoek uitgevoerd en ook geen asbestinventarisatie. Eventueel aangeven hoeveelheden zijn een globale inschatting, hieraan kunnen geen rechten worden ontleend.

Algemeen

De staat van het casco is matig en de onderhoudsstaat is redelijk. Staat casco vanwege de zwam en houtrot in de makelaar en bordessen.

Uitgevoerde werkzaamheden door Monumentenwacht

- Er zijn geen uitgevoerde werkzaamheden

Prioriteitenlijst

De belangrijkste aanbevolen werkzaamheden zijn hieronder samengevat, op volgorde van prioriteit. Daarna volgt op de volgende pagina een uitgebreide checklist, waarin alle onderdelen van het object zijn benoemd en gekwalificeerd, zo nodig voorzien van een toelichting met eventueel een hersteladvies.

Op onze website www.monumentenwachtfryslan.nl kunt u handige informatie vinden, zoals onderhoudswijzers en duurzaamheidstips.

Voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden adviseren wij u om bij de gemeente te informeren of hiervoor een vergunnings- of meldingsplicht geldt.

Onderdelen	Rubriek	Technische staat	Termijn
Toren			
○ Herstel makelaar.	2.1.1	slecht	0-2 jaar
○ Veiligheidsvoorzieningen (in spits).	2.5.4/4.2.1	matig	0-2 jaar
○ Schilderwerken.	1.7.2	matig	1-3 jaar
○ Herstel pleisterwerk.	1.5/1.8	matig	1-3 jaar
○ Herstel voegwerk.	1.2.1	n.v.t.	6 jaar
○ Herstel ankers/ trekbalken.	3.2.1	n.v.t.	6 jaar

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
1. GEVELS			
<u>1.1 Funderingen</u>			
Algemeen			
- funderingen	G	Voor zover waarneembaar en gezien de kwaliteit van het opgaande muurwerk.	
<u>1.2 Gevels</u>			
<u>1.2.1 Baksteen</u>			
Algemeen			
- metselwerk	R	Op diverse plaatsen (fors) verweerde stenen. Mede veroorzaakt door vermoedelijk te hard cementgebonden voegwerk. De fraaie bouwsporen van de voormalige galmopeningen zijn zichtbaar.	
- tufsteen spekbanden	R	Meerdere stenen zijn (fors) verweerd. Deze stenen zijn vermoedelijk niet hersteld vanuit esthetisch en historisch oogpunt.	
- zandstenen waterlijsten	R	De profilering is verwaterd/ beschadigd. Constructief geen directe gevolgen.	
Noord			
- metselwerk	G		
- voegwerk	G	Enige slijtage voegwerk t.p.v. de hogere delen van de gevel.	
Oost			
- metselwerk	G	Lichte scheurvorming onder en boven de galmborden.	
- voegwerk	R	Verspreid over de gevel enig uitgesleten/ open voegwerk. Met name rechtsonder de galmopeningen open.	○ Op termijn zorgvuldig herstel voegwerk met een kalkgebonden mortel.
Open voegwerk.			
Zuid			
- metselwerk	R	Bij de bovenste ankers onder de poesters is lichte scheurvorming aanwezig.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
- voegwerk	R In het hoogste deel van de gevel wat open voegwerk. Tevens plaatselijk plantengroei.		
West			
- metselwerk	G Bovenin, onder de spits, forser stukgeraakte bakstenen.		
- voegwerk	G		
<u>1.5 Deuren, poortjes, toegangen</u>			
Entree west			
- deuren	G		
- kozijn	R Aan de binnenzijde tegen het metselwerk - en van ondereinden stijlen licht door houtrot aangetast.	○ Geen herstel noodzakelijk.	
- gehengen	R De gehengen (en slotbouten) zijn oppervlakkig geroest.		
- gepleisterde tracering/ nis	R Beschadigd door zout uitbloei. Gebladderde afwerking.	○ Losse delen pleisterwerk verwijderen, schoonmaken en aanhelen met een pleistermortel.	
<u>1.4 Vensters</u>			
<u>1.4.1 Baksteen</u>			
Boven deur west			
- gevelopening met gaaswerk	G		
<u>1.7 Glas/schilderwerk</u>			
<u>1.7.2 Schilderwerk</u>			
Entree west			
- deuren	M Schraal, gescheurd schilderwerk. De deuren liggen wel beschut in de diepe nis.	○ Behandelen.	
Overige			
- galmborden	M Sterk vervuild en schraal, gescheurd.	○ Bij gelegenheid behandelen.	
<u>1.8 Diversen</u>			
Galmopeningen			
- galmborden	G		
- vogelwering gemoffeld kopergaas	G		
- zandsteen afzaten	R Verweerd.		
- pleisterwerk dagkanten	M Gescheurd, los, verzand en weggevalen pleisterwerk. Soms moet er wel eens enig pleisterwerk naar beneden vallen.	○ Losse delen pleisterwerk verwijderen, schoonmaken en aanhelen met een pleistermortel.	
Zuid			
- wijzerplaat met wijzers	G		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
2. DAKEN		
<u>2.1 Kapconstructies</u>		
2.1.1 Hout		
Spits		
- stalen trekstangen - verankeringen spits - houten makelaar	G G S Op meerdere plaatsen door houtrot en zwam aangetast. Met name bij bordessen en bovenaan, bij de doorgang door het metselwerk.	
	Aangetast door houtrot en zwam.	○ Vervangen/aanlassen door houtrot en zwam aangetast houtwerk. ○ Vermoedelijk is het vervangen van de gehele makelaar de beste optie.
- ventilatie	In de top van de spits gerot! Via dakluik en trapgat is ventilatie aanwezig.	○ Onderzoeken of er meer ventilatie kan worden gecreëerd.
<u>2.2 Dakbedekking</u>		
2.2.6 Overig		
Baksteen metselwerk spits		
- metsel en voegwerk	R De spits "slaat" door. Dit is vrijwel als "gebruikelijk" te omschrijven bij dergelijke gemetselde spits constructies. Verspreid verweerde stenen en open voegen. Bij vorst blijken er wel eens stukjes steen naar beneden te vallen. Op meerdere plaatsen mos- en plantengroei. Aan de binnenzijde is het pleisterwerk op enkele plaatsen weggevallen.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES
<u>2.3 Loodaansluitingen</u> Vloer in (onder) spits - muurlood	G	
<u>2.5 Dakopeningen</u>		
<u>2.5.4 Luiken</u> Vlaggenluik - zink bekleed luik	G	○ Bij gelegenheid een wat zwaardere ketting aanbrengen.
<u>2.8 Diversen</u> Bekroning spits - algemeen - ijzeren kruis - windvaan - loden muts om makelaar	G R R Uitsluitend van afstand geïnspecteerd. Het verguldwerk is dof en bij het draaipunt licht geroest. Zie rubriek 2.1.1 (rot bij doorgang spits).	
3. INTERIEUR		
<u>3.1 Binnenwanden</u> Binnenzijde gevels - metselwerk - voegwerk	R R Verspreid over de gevels is lichte scheurvorming aanwezig. Aan de zuidzijde boven het westelijke galmbord enkele enigszins losgeraakte bakstenen. Niet bezwaarlijk. Verspreid uitgesleten en open. Niet bezwaarlijk.	

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
3.2 <u>Dragende constructies/ vloeren</u>			
3.2.1 <i>Dragende constructies</i>			
Algemeen			
- trekbalken onder spitsvloer	R Aan de zuidzijde zijn de eerste en tweede balk opleggingen vanaf de westzijde in het muurwerk sterk door houtrot aangetast. Herstel is echter niet noodzakelijk aangezien de balken geen trekkrachten op hoeft te nemen en in het midden worden ondersteund. De balk van oost naar west is bij de oplegging west aan de bovenzijde licht gerot. Enkele opengetrokken lassen in de balken.	○ Overwegen om de lassen extra door te bouten. ○ Wellicht op termijn/ bij gelegenheid de aangetaste opleggingen herstellen door aanlassen.	
- trekbalken onder nieuwere klokkenstoel	G		
- trekbalken onder oude klokkenstoel	R In het muurwerk licht door houtrot aangetast. Constructief echter nog wel voldoende.		
- trekbalken onder 2 ^e verdieping	R Naast de westelijke trekbalk is een extra balk aangebracht. De ankers zijn vastgezet aan de oude westelijke trekbalk die ter plaatse van het muurwerk vermoedelijk door houtrot is aangetast. Het zuidelijke anker sluit niet aan op de balk waardoor deze een beperkte functie heeft. Ook de nieuwe balk is vermoedelijk inmiddels gerot in deze oplegging.	○ Herstel uitvoeren op termijn/ bij gelegenheid; balkkop(pen) aanlassen, ankers verbeterd vastzetten. Niet urgent.	
- trekbalken onder 1 ^e verdieping (uurwerkzolder)	R De zuidoostelijke balkkop is in het verleden sterk door houtboorders aangetast. De constructie lijkt nog voldoende te zijn.		
- verankeringen balken	G De ankers zijn ingewikkeld in vetband.		
- trekstangen algemeen	G		
3.2.2 <i>Vloeren</i>			
Houten vloeren			
- algemeen	G		
Loden vloeren			
- vloer onder spits	R Voorzien van meerdere afvoeren. Het houtwerk is op de zuidwestzijde (ook) door houtrot aangetast, oorzaak (oudere) lekkage. Vervuild met mortel pleisterwerk/ gruis.	○ De resten pleisterwerk op de vloer met regelmaat verwijderen/ schoonmaken.	
- vloer onder luidklokken	R Alleen ter plaatse van de galmborden is muurlood toegepast.		
Luik in vloer onder klokkenstoel			
- houtwerk	G		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
- zink	G		
Beton vloer			
- begane grond	G		
<u>3.7 Binnenpleisterwerk</u>			
3.7.1 Pleisterwerk			
Begane grond			
- pleisterwerk	R	Verspreid scheurvorming, los en weggevallen pleisterwerk. Uittreden van zouten.	○ Herstel is niet noodzakelijk.
Spits			
- pleisterwerk	R	Verspreid wat losgeraakt. Een gedeelte is weggevallen.	
<u>3.9 Diversen</u>			
Oude klokkenstoel			
- oorspronkelijke eiken klokkenstoel	R	Op veel plaatsen is het houtwerk aangetast door houtborende insecten. Actieve aantastingen zijn niet geconstateerd. Delen zijn verweerd/ vermolmd en uit elkaar gevallen. Door vele reparaties ziet het geheel er erg rommelig uit. De ijzeren verbindingen zijn sterk geroest waardoor het houtwerk is gescheurd.	○ Zuinig zijn op deze fraaie oude klokkenstoel.
Nieuwere klokkenstoel (grenen)			
- constructief/ onderslagen jukken	G	In de dekbalken actieve aantastingen door houtworm.	
- verankeringen	G	Nog wel aanwezig, maar niet constructief.	
Klokken			
- ijzeren krukassen	G		
- klokken	G	Van de grote klok is de slagrand beschadigd. De kleine klok heeft een diameter van 81 cm en de grote klok heeft een diameter van 96 cm.	
- bevestigingen klok/ as	G		
- klepel met bevestiging aan kleine klok	G		
- klepel met bevestiging aan grote klok	G		
- slaghamer	G		
- luidwielen	G	De bouten en moeren zijn licht geroest.	
Uurwerk			
- uurwerkkast	G		
- valkist uurwerk gewichten	G		

RUBRIEK	TOELICHTING	HERSTELADVIES	Toren
4. DIVERSEN			
<u>4.1 Technische installaties</u>			
4.1.2 <i>Bliksembeveiliging</i>			
Algemeen			
- installatie	N.B. De inspectie van de bliksembeveiliging heeft uitsluitend betrekking op de uitwendige installatie.	○ Betreffende de juiste functionering, dient de installatie periodiek doorgemeten te worden door een gespecialiseerd bedrijf.	
- leidingen met bevestigingen	G Voor zover waarneembaar zijn geen ernstige gebreken geconstateerd.		
<u>4.2 Bereikbaarheid en toegankelijkheid</u>			
4.2.1 <i>Interieur (toegankelijkheid)</i>			
Oriëntatieverlichting			
- spits	G		
Ladders en trappen			
- algemeen	G		
Trapgaten en openingen			
- algemeen	G		
Bordessen			
- algemeen	M Op meerdere plaatsen door houtrot en zwam aangetast.	○ Vervangen door houtrot en zwam aangetast hout.	
- bordessen in spits	R De bordessen worden afgeschermd door de trekstangen. Hier zijn echter geen knieregels aanwezig.	○ De bordessen voorzien van voldoende voorzieningen zodat (door)valgevaar zoveel mogelijk wordt beperkt.	
4.2.2 <i>Exterieur (bereikbaarheid)</i>			
Spits			
- buitenzijde spits	Het is niet mogelijk de spits aan de buitenzijde te betreden.	○ Door de inzet van een drone, kan men de buitenzijde beter inspecteren.	